

Melle Leenstra (1976) studeerde ontwikkelingsstudies in Wageningen. Hij is in dienst van het ministerie van Buitenlandse Zaken waar hij als landenmedewerker Zambia en Zimbabwe werkte. Vanaf augustus 2009 zal hij als politiek medewerker op de ambassade in Oeganda actief zijn. Daarnaast doet hij een promotieonderzoek bij het Afrika Studiecentrum in Leiden over de gezondheidssector in Zambia.

Met de voeten in de modder

Er moeten meer banen komen voor Nederlanders om aan ontwikkeling bij te dragen. Minister Koenders moet het weer mogelijk maken dat zijn ministerie en particuliere organisaties weer mensen uitzenden om, samen met lokale deskundigen aan ontwikkeling te werken. Want simpelweg geld geven, is niet genoeg. We moeten zelf met de voeten in de modder!

Vroeger zonden we wel mensen uit. Toen trokken groepen Nederlanders naar Azië, Afrika en Latijns-Amerika als vrijwilliger of deskundige. Sommigen deden aan technische assistentie en anderen, zoals tropenartsen, namen een stukje dienstverlening voor hun rekening. In die tijd was dat logisch: er was een absoluut tekort aan gekwalificeerd personeel in die landen. Sindsdien is er redelijk wat veranderd. Ontwikkelingslanden hebben meer en meer eigen goed opgeleide professionals met ruime praktijkervaring. Daarnaast werden buitenlandse adviseurs steeds meer gezien als concurrentie op de arbeidsmarkt: eigenwijze witneuzen die onevenredig betaald werden voor werk dat ook lokale mensen konden doen. Sommige aspecten van dit beleid van het uitzenden van Nederlanders naar ontwikkelingslanden, raakten dus uit de tijd en moesten nodig aangepast worden. Maar in de les die we trokken uit deze nadelen, zijn we ons doel voorbij geschoten. De kennis en ervaring die we nodig hebben om ontwikkeling te begrijpen en daaraan bij te dragen, raken we kwijt.

Vanachter het bureau

Eind jaren negentig heeft minister Herfkens het beleid voor technische assistentie drastisch omgegooid. Helaas is ze daar te radicaal in geweest. Het ministerie stopte met het uitzenden van Nederlandse deskundigen. In navolging op het ministerie begonnen ook ontwikkelingsorganisaties als Novib en Cordaid minder personeel naar partnerorganisaties in ontwikkelingslanden te sturen. Naast de aandacht die ze steeds meer zijn gaan geven aan lobby- en bewustwordingscampagnes, financieren ze vanachter hun bureaus partners in het Zuiden die ze van tijd tot tijd tijdens korte reizen bezoeken. Via het organiseren van workshops en trainingen proberen ze partners bij te spijkeren, wat men in ontwikkelingsjargon *capacity building* noemt. Slechts enkele organisaties sturen nog Nederlanders uit.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft tegelijkertijd personele uitzending beperkt tot zijn eigen diplomaten en ondersteunend personeel. Binnen de hulpprogramma's wordt nog wel met de ontvangende overheid gesproken over het beleid. De aandacht gaat hier alleen steeds meer uit naar het bekijken van de resultaten die uit de black box van bijvoorbeeld een ministerie van Onderwijs druppelen, nadat er aan de bovenkant van de doos begrotingssteun in gepompt wordt. Technisch advies over wat er binnen die black box gebeurt, wordt steeds vaker beperkt tot korte consultantmissies.

Dit doet de vraag rijzen of er op deze manier nog genoeg kennis en ervaring opgedaan wordt van wat er nou precies binnen die dienstverlenende ministeries gebeurt. Intussen wordt er gekort op het aantal ambtenaren dat vanuit ambassades in stabiele partnerlanden werkt, waardoor je de indruk krijgt dat we steeds meer geld met steeds minder poppetjes wegzetten. Lukt het zo

Degenen die het
daar voor het zeggen
hebben, krijgen liever
een zak met geld
zonder pottenkijkers

nog wel om aan te sluiten bij de problemen van de bevolking en de overheden in die landen?

Professionals en liefhebbers

De mensen die nog werken in ontwikkelingssamenwerking doen dit steeds meer vanuit Nederland. Vanuit de Apenrots (het ministerie van Buitenlandse Zaken) en mooie panden in Amsterdam of Den Haag werken honderden, zo niet duizenden mensen aan de problemen van de armen. Deze arbeidsplekken zullen snel verdwijnen. Organisaties hebben namelijk de eigen-schap zichzelf en de arbeidsplekken die ze bieden te behouden en het liefst uit te breiden, want er is altijd wel nieuw werk te doen. Intussen blijft er een stevige instroom van idealistische jongeren die op de arbeidsmarkt komen en iets willen doen met hun internationale solidariteit. Omdat het steeds moeilijker is om – anders dan met vakantie – naar het Zuiden te gaan, zoeken ze een plek bij een ngo in Nederland. Of ze richten zelf een stichting op, die op haar beurt weer groeit en professionaliseert.

Ik wil zeker niet het werk van al deze gedreven professionals en liefhebbers in het Nederlandse ontwikkelingsveld kleineren. Maar het is wel bijna allemaal tijd, energie (en salarissen) die *hier* besteed worden en niet *daar*. Het aantal professionals met significante ervaring binnen een Afrikaanse bureaucratie, een Latijns-Amerikaanse vakbond of een Aziatische ngo neemt intussen gestaag af. We praten steeds meer over de problemen van ontwikkelingslanden zonder die te hebben ervaren. Zo raken we de kennis kwijt die we nodig hebben om beslissingen te nemen die raken aan het leven van mensen daar.

Het paternalisme van het verleden

Intussen zou het nuttig zijn voor ontwikkeling als er weer Neder-

landers werden uitgezonden om samen met lokale collega's aan ontwikkeling te werken. Daar moet het beleid opnieuw mogelijkheden voor bieden. Wel moeten we dan het paternalisme van het verleden achter ons laten. Een Nederlander is niet per se slimmer, ijveriger of beter opgeleid dan lokale professionals. Vaak is de bijdrage die een buitenstaander kan leveren niet simpelweg een kwestie van het overdragen van kennis. Een buitenstaander zal altijd moeite hebben de lokale context te begrijpen en waarom het ene wel en het andere niet lukt. Aan de andere kant is een buitenstaander minder een onderdeel van de machtsspelletjes binnen een organisatie en de lokale samenleving. Door het stellen van vragen, het signaleren van moeilijkheden en het aandragen van frisse alternatieven, kan zo iemand wel degelijk positieve veranderingen teweegbrengen.

Natuurlijk zijn het in de eerste plaats de armen zelf die hun problemen kennen en zouden moeten kunnen aanpakken. Maar soms hebben zij daar begeleiding bij nodig of mensen die bemiddelen tussen hen en de organisaties die de nodige kennis of geld aanbieden. Deze ondersteuning of bemiddeling (in jargon ook wel faciliteren genoemd) is het vakgebied van opgeleide deskundigen: medewerkers van ontwikkelingsorganisaties of mensen in dienst van de lokale overheid. Sinds dit minder door mensen uit het Noorden gebeurt, is dit veelal de taak van de opgeleide elite uit die landen zelf. Maar helaas zijn die niet altijd werkelijk begaan met het lot van de armen. Vaak zijn ze meer geïnteresseerd in een baan en de mogelijkheden daarvan. Idealistische mensen uit het Noorden zouden dus best een aanvulling kunnen leveren aan het werk van deze professionals, door net een andere invalshoek te bieden. Intussen hebben wij daar in Nederland ook weer wat aan, doordat we zo meer zicht kunnen krijgen op de binnenkant van de black box die partnerorganisaties en ontvangende overheden soms lijken. En zo kunnen we ook beter het ontwikkelingsbeleid bijstellen als dat een onderdeel blijkt van het probleem in plaats van de oplossing. Voor effectieve ontwikkelingssamenwerking hebben wij die kennis en ervaring hard nodig!

Weerstand overwinnen

Waarschijnlijk zal het opnieuw uitzenden van Nederlandse ontwikkelingsdeskundigen hier en daar op weerstand stuiten. Het kan weer gezien worden als het inpikken van banen die de lokale elite ook wel kan vervullen. Ook willen de mensen die het daar voor het zeggen hebben liever een zak met geld krijgen zonder bemoeienis of pottenkijkers. Aan de andere kant gaat het wel om de effectiviteit van de hulp die wij geven. Het gaat erom dat ons belastinggeld echt bijdraagt aan een betere wereld. Het is in ons belang en het belang van de armen dat door echte samenwerking onze hulp goed aansluit bij de lokale werkelijkheid. Dat betekent dat we met geven en iets terug te vragen die weerstand moeten

Uit contacten
tussen mensen komt
veel meer voort dan
je als beleidsmaker
kunt plannen

kunnen overwinnen.

Ten slotte betekenen de persoonlijke contacten die het uitzenden van Nederlanders naar het Zuiden opleveren, dat er veel meer mogelijk is dan wat er binnen de doelen van hulporganisaties past. Bijvoorbeeld dat mensen langdurige vriendschappen of

liefdesrelaties aangaan. Dat Nederlanders vrienden uit het Zuiden helpen om in Nederland te studeren of met vakantie te komen. Of dat ze zich daar als ondernemer vestigen om op een directe, concrete manier aan economische ontwikkeling en het scheppen van werkgelegenheid bij te dragen. Of dat ze een relatie met de wijk of het dorp waar ze woonden blijven onderhouden door bijvoorbeeld een school, een kliniek of een weeshuis te bouwen. Dit zijn allemaal dingen op het individuele niveau die mensen daar direct raken en weten te waarderen. Kortom, uit intermenselijk contact kan veel meer voortkomen dan beleidsmakers kunnen plannen.

Effectievere hulp

Ik pleit er dus voor dat het ministerie van Buitenlandse Zaken en particuliere ontwikkelingsorganisaties meer mogelijkheden scheppen voor jonge professionals om in bijvoorbeeld een Afrikaanse bureaucratie, een Latijns-Amerikaanse vakbond of een Aziatische ngo te werken. Een andere mogelijkheid is langdurige uitwisseling van personeel in vakbonden, overheidsdiensten of andere organisaties daar en hier die door een 'twinning-relatie' aan elkaar zijn verbonden. Door deze professionals de mogelijkheid te geven de problemen en frustraties van maatschappelijke verandering van dichtbij mee te maken en solidair te zijn met collega's die aan die verandering werken, scheppen we een kweekvijver voor menselijk kapitaal voor ontwikkelings-samenwerking. Dit helpt ons om de problemen van ontwikkeling beter te begrijpen en te werken aan oplossingen die beter passen. Kortom, effectievere hulp. Als we willen dat hulpgeld goed aankomt, moeten we zorgen dat het niet alleen bij geld geven blijft. Écht internationale samenwerking is: interculturele uitwisseling en van elkaar leren.

